

BESLUT

2016-09-19

Dnr: 16/00396

SAKEN

Fråga doktorn, SVT1, 2016-02-01, inslag om migrän; fråga om opartiskhet, saklighet och otillbörligt gynnande

BESLUT

Inslaget fälls. Granskningsnämnden anser att det strider mot bestämmelsen om otillbörligt gynnande.

AVGIFT

Nämnden beslutar att ansöka hos förvaltningsrätten om att Sveriges Television AB ska betala en särskild avgift.

INSLAGET

Inslaget handlade om en kvinna som i över tio år hade besvärats av allvarlig migrän innan hon fick behandling som hjälpte. Reportern i inslaget berättade att kvinnan hade träffat en neurolog som ordinerat henne botox-injektioner vilket fick hennes migrän att lindras. Kvinnan filmades därefter när hon behandlades med botox-injektioner under ett läkarbesök. En namnskylt med neurologens namn, namnet på läkarmottagningen samt en maskin med en Botox-logotyp syntes i bild under sekvensen.

Reportern berättade i slutet av inslaget att kvinnan tack vare sitt tillfrisknande kunnat uppfylla sin dröm att starta ett designföretag varpå kvinnan filmades i sitt företags lokaler. Designföretagets logotyp, ett par produkter samt prisinformation om en av dessa syntes i inslaget. Kvinnan visade också själv upp en skål hon tillverkat och berättade att hon hade lämnat en sådan skål till prins Carl Philip som bröllopsgåva varpå en bild som föreställde prinsen med skålen i händerna visades.

ANMÄLAN

Anmälaren anser att inslaget brast i fråga om opartiskhet och saklighet samt att det uppkom ett otillbörligt gynnande av varumärket Botox och av en designprodukt kvinnan tagit fram. Anmälaren anför på närmare anförda grunder följande.

Opartiskhet och saklighet

I reportaget sa en medverkande läkare att migrän är en sjukdom i hjärnan som orsakar huvudvärk. Enligt uppgifter från myndigheter och litteratur inom området är orsaken till migrän inte känd. Varken programledaren eller läkaren i studion ifrågasatte läkarens påstående. De många biverkningar som förknippas med botox som behandlingsmetod redovisades inte. Det är också osäkert om det finns vetenskapligt stöd för påståendet att botox-injektioner har en positiv effekt på patienter med migrän eller kronisk migrän.

Inslaget var ensidigt och gjort utifrån enbart en patients upplevelser. Behandlingsmetoden är kontroversiell, vilket borde ha framgått i inslaget. Det framstod som att programledaren och läkaren i studion ansåg att metoden var bra genom att inte upplysa om andra uppfattningar om behandlingen, dess biverkningar och bristen på vetenskapliga studier på området. SVT tog genom inslaget ställning i en kontroversiell fråga och det hade varit rimligt att ta kontakt med landsting eller forskare inför sändningen för att undvika detta.

Otillbörligt kommersiellt gynnande

Inslaget gav en ensidigt positiv bild av botox-injektioner som behandling. Ordet botox nämndes fem gånger och en maskin som användes vid behandlingen av kvinnan i inslaget zoomades in och varumärket Botox på maskinen syntes tydligt. Inslaget var direkt reklam för varumärket Botox. Även läkarens och hans kliniks namn syntes i inslaget vilket gör det lätt att hitta kliniken via nätet.

Vad inslagets avslutande del inspelad i kvinnans designföretags lokaler där hon visade upp en egendesignad skål hon saluför hade med migrän eller botox-behandling att göra framgick inte.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SVT anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet samt bestämmelsen om otillbörligt gynnande och anför följande.

Opartiskhet och saklighet

Programmet *Fråga doktorn* är ett medicinskt program för en icke medicinskt kunnig publik. Det försöker förklara skeenden utan att använda fackspråk och medicinska termer utan låter människan och hennes hälsa vara i fokus, inte läkare och forskare. Inslaget beskriver hur en enskild person som diagnosticerats med kronisk migrän upplevt situationen och den behandling hon fått. Detta är

en etablerad form i programmet. Migrän har tagits upp i tidigare säsonger av programmet, till exempel i ett inslag om en person som fått sina besvär lindrade genom yogaövningar och att denne nu slipper medicinera.

Avseende opartiskheten anför SVT att den intervjuade kvinnan var en tillfällig medverkande som gav uttryck för sina upplevelser av hur botoxbehandlingen gjort en stor förbättring av hennes migrän. Av inslaget framgick att den intervjuade kvinnan provat en rad olika metoder för att lindra sin migränproblematik, däribland kosthållning, något som det anmälade företaget förespråkar.

Delar av anmälan tar upp information på den behandlande läkarens hemsida och den information om botoxbehandling som görs där. Då detta inte har koppling till det aktuella inslagets innehåll lämnas detta utan kommentar.

Avseende saktligheten och det vetenskapliga stödet för botox som behandlingsmetod, liksom dess långsiktiga effekter, som anmälaren påtalar, är det, liksom anmälaren skriver, ett faktum att botox sedan 2011 är ett av Läkemedelsverket godkänt läkemedel för förebyggande behandling av migrän. Godkännandet byggde på kliniska studier av kronisk migrän. Mot bakgrund av detta anser SVT att skildringen av migränbehandlingen inte var ett ställningstagande i en kontroversiell fråga.

All medicinsk behandling kan medföra biverkningar. Ett program som *Fråga doktorn* gör inte anspråk på att ersätta traditionella vårdkontakter och läkarkonsultationer i enskilda sjukdomsfall. Den aktuella läkaren kan i det enskilda fallet ge relevant information om förekommande biverkningar. Sammanfattningsvis kan SVT inte finna att inslaget strider mot kraven på opartiskhet och saktlighet i sändningstillståndet.

Otillbörligt gynnande

Utformningen av inslaget följer en form som är välbekant för tittarna, där en människa är i fokus, därav är det naturligt att den behandling som fungerat för just denna person är i fokus.

Den tillfälligt medverkande kvinnan talar om sina positiva erfarenheter av denna form av behandling, i övrigt förekommer inga positiva värdeomdömen. SVT anser att det inte gått att berätta om behandlingen utan att nämna ordet botox. Omnämmandet av botox handlar om preparatet och behandlingen och har ett i sammanhanget mycket stort informationsvärde, vilket mer än väl väger upp det eventuella gynnande som kan uppstå av Botox som varumärke. SVT:s reporter, programledare eller andra företrädare för SVT ger inga rekommendationer kring särskilda behandlingsformer.

Under ett par sekunder syns den behandlande neurologens namn på en skylt i samband med att kvinnan anländer till läkarmottagningen. Likaså visas den

maskin som används för dosering vid injektionsbehandlingen under en kort inklippsbild. SVT kan inte finna att det gynnande som kan uppstå av detta är otillbörligt, varken av den behandlande läkaren, tillverkaren av maskinen eller varumärket Botox.

I inslaget framkom att det haft en stor betydelse för kvinnan att få en korrekt diagnos och en fungerande behandling. Detta illustrerades i ord och bild med att hon nu var frisk nog att kunna arbeta kreativt som småföretagare. I ett par sekundkorta klippbilder syntes då några kartonger och en skylt med namnet på hennes företag. Denna kortvariga exponering anser SVT mer än väl vägs upp av informationsvärdet.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Ett program som inte är reklam får inte på ett otillbörligt sätt gynna kommersiella intressen. Det får inte uppmuntra till inköp eller hyra av varor eller tjänster eller innehålla andra säljfrämjande inslag, eller framhäva en vara eller tjänst på ett otillbörligt sätt (5 kap. 5 § radio- och tv-lagen). Ett gynnande av ett kommersiellt intresse är otillbörligt om det inte kan motiveras av något informations- eller underhållningsintresse.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden har granskat det aktuella inslaget mot bakgrund av anmälan. Enligt nämndens bedömning strider inslaget inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Granskningsnämnden anser att inslaget innebar ett visst gynnande av den behandlande läkarens verksamhet och av varumärket Botox. Nämnden är dock av uppfattningen att det gynnande som uppkom genom exponeringen i inslaget motiverades av ett tillräckligt informations- och underhållningsintresse.

Nämnden konstaterar vidare att logotypen för kvinnans designföretag syntes tydligt i bild vid flera tillfällen i slutet av inslaget. Även ett antal produkter företaget tillhandahåller samt prisinformation om en av dessa syntes tydligt i bild. Genom exponeringen av logotypen, produkterna samt prisinformationen uppkom ett gynnande av designföretaget som inte kan anses vara motiverat av ett informations- och underhållningsintresse. Inslaget strider därför mot bestämmelsen om otillbörligt gynnande.

SÄRSKILD AVGIFT

Granskningsnämnden beslutar att ansöka hos förvaltningsrätten om att SVT ska påföras en särskild avgift för överträdelsen av bestämmelsen om otillbörligt gynnande. Nämnden anser att överträdelsen motiverar en avgift om 50 000 kronor.

Detta beslut har fattats av Kristina Ståhl, Elisabet Bäck, Leif Hedman, Jan Holmberg, Nedjma Chaouche, Clas Barkman och Berivan Yildiz efter föredragning av Gustav Aspengren.

På granskningsnämndens vägnar

Kristina Ståhl

Gustav Aspengren